

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 18 (Ekim/October 2024), s. 85-94.

Geliş Tarihi-Received: 19.08.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 25.10.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.203

Kaan Murat Yanık'ın Romanlarında Oyun ve Karnaval*

Play and Carnival in the Novels of Kaan Murat Yanık

Yaşar GÜL*

Nazlı MEMİŞ BAYTİMUR**

Öz

Modernizm sonrası veya ötesi anlamını taşıyan postmodernizm, modernizmin ortaya koyduğu değerleri yitirdiği iddiası ile ortaya çıkar. Bu ortaya çıkışın kaynağı, modernizmin insanların daha iyi, daha gelişmiş ve huzurlu bir dünyada, ekonomik ve sosyal açıdan rahat, mutlu yaşaması gibi sözlerini gerçekleştirememesinden ileri gelir. Bununla da kalmayarak hedef ve beklentilerin sömürüye, savaşa, yıkıcı birçok şeye sebep olduğunu ileri süren postmodernizm, modernizme karşı bir duruş iradesi gösterir. Modernizmin sürdürülebilirlik, merkezilik, sınırlılık, belirlenmişlik, belli bir tür, tasarım, mevcut gibi unsurlarına karşılık postmodernizm rastlantı, çoğulculuk, melezlik, anarşi, metinler arası ile kendini gösterir ve kendi sanat estetiğini oluşturur. Bu doğrultuda okurla metin arasında ilişki kuran ve okurun birikiminden yararlanan postmodernizm, birbirinden bağımsız unsurları bir araya getirerek alışılmışın dışında kompozisyonlar yaratır. Oyun ve karnaval da postmodernizmin yararlandığı temel unsurlardandır. Oyun, postmodern romanın kurgu dünyasında okurun yer bulmasını sağlamakla beraber onu yaratım sürecine dâhil eder. Böylece okur ve yazar arasında roman kurgusu ekseninde sanatsal bir oyun arkadaşlığı açığa çıkar. Edebiyata roman aracılığı ile taşınan karnaval ise uyumsuzlukların bir arada kullanılmasına dayanmakla birlikte çoğulculuğu ve serbest katılımı önceler. Bu çalışmada son dönem Türk edebiyatının önemli yazarlarından Kaan Murat Yanık'ın postmodern olarak değerlendirilebilecek *Butimar: Sessizliğin Kanatları*, *Uzakların Şarkısı*, *Dünyasızlar* ve *Sular Üstünde Gökler Altında* adını taşıyan dört romanında oyun ile karnaval kavramlarının ne şekilde yer aldığı, yazar tarafından nasıl kullanıldığı tespit edilmeye ve dramatik örneklerle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, postmodern roman, oyun, karnaval, Kaan Murat Yanık.

Abstract

Postmodernism, which carries the meaning of post-modernism or beyond modernism, emerges with the claim that modernism has lost the values it once held. The source of this emergence stems from the failure of modernism to realize its promises of a better, more

* Bu makale, 2024 yılında Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Kaan Murat Yanık'ın Romanlarında Postmodern Unsurlar" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Öğretmen, Sinop Atatürk Anadolu Lisesi, Sinop/Türkiye, e-posta: yasargul_tde@hotmail.com, ORCID: 0009-0006-9584-2754.

** Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sinop/Türkiye, e-posta: nmbaytımur@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7591-1122.

advanced, and peaceful world, and a comfortable, happy life from economic and social perspectives. Furthermore, postmodernism, which argues that goals and expectations have led to exploitation, wars, and many destructive phenomena, demonstrates a stance against modernism. While modernism is characterized by elements such as sustainability, centrality, limitation, determinacy, specific genres, design, and the existing, postmodernism manifests itself through randomness, pluralism, hybridity, anarchy, and intertextuality, creating its own artistic aesthetics. In this regard, postmodernism establishes a relationship between the reader and the text, utilizing the reader's background, and creates unconventional compositions by combining independent elements. Play and carnival are among the fundamental elements that postmodernism benefits from. Play not only allows the reader to find a place in the fictional world of the postmodern novel but also involves them in the creation process. Thus, an artistic companionship is revealed between the reader and the writer within the axis of the novel's plot. The carnival, introduced into literature through the novel, relies on the juxtaposition of dissonances and emphasizes pluralism and free participation. This study aims to identify and illustrate the use of play and carnival techniques in four novels by Kaan Murat Yanık, a prominent contemporary Turkish writer, which can be evaluated as postmodern: *Butimar: Sessizliğin Kanatları* (The Wings of Silence), *Uzakların Şarkısı* (The Song of the Distant), *Dünyasızlar* (The Worldless), and *Sular Üstünde Gökler Altında* (Above the Waters Below The Sky). The focus is on how these techniques are incorporated and utilized by the author, demonstrated through dramatic examples.

Keywords: Postmodernism, postmodern novel, play, carnival, Kaan Murat Yanık.

Giriş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren öncelikle Amerika ve Avrupa'da daha sonra ülkemizde adından sıkça söz ettiren postmodernizm, modern sonrası denilebilecek sürecin genel kabul görmeye başlayan bir karşılığı olarak mimaride, bilim ve sanat dünyasında kendine yer edinir. Modern dünyanın gün geçtikçe artan değişim ve gelişme hızı, modernizmin doğal yaşam sürecinin sonunu getirmekle kalmayarak, onun akıl, bilim ve birey temelli gelişim çizgisindeki bazı soru işaretlerini ve açmazlarını da ortaya çıkarır. Dünya çapında iki büyük savaşa tanık olan insanoğlu, modernizmin ahlaki yönünü sorgularken sömürgeciliğin güncellenmiş hâli olan kapitalizmin küresel yüzüyle de aynı yüzyıl içerisinde tanışır (Yıldız, 2005, s. 2-3).

Modernitenin doğurduğu modernizm düşüncesi insanın ideallerine kavuşmasını, insan merkezli bir dünya yaratarak sağlamak niyetindedir. Ancak yaşanan tarih bunun çok da mümkün olmadığını, medenî olmayan uluslara karşı modern ulusların - milliyetçilik ve din gibi rahatlıkla çatışma zemini oluşturabilecek olguları kullanarak-modern öncesi tarihsel süreçleri aratmayan haksızlıkları yaşattığını göstermektedir. Sömürgecilik tarihi olarak ifade edilebilecek bu süreç, içerisinde kitlesel ölümlerin ve yerelde yok edilen kültürlerin tarihi olarak da okunabilir. Postmodernite denilen süreç de bu tarihî zeminden ayrı bir değerlendirmeye tabii tutulamaz. Modern düşüncenin içine düştüğü açmazları bir bunalım olarak açığa çıkaran postmodernizm, önündeki süreci postmodernite olarak başlatır. Bunun üzerine Batı, kendi değerlerine karşı oluşan çelişkilerden kurtulmak için bir arınmaya ihtiyaç duyar. Bu anlamda postmodernite, "modernizmin karnının şiştiği, ağırlaştığı, hantallaştığı, huysuzlaştığı, doğurmanın hemen öncesindeki halet-i ruhiyesine karşılık olarak" (Emre, 2004, s. 30) kullanılan bir kavram olarak ortaya çıkar.

Modernitenin özellikle Dünya savaşlarından ağır yara alarak çıkması ve soğuk savaşın dünyayı her anlamda ikiye bölen çözümsüzlük iklimi, postmodern süreçlerin de dile getirilmesine zemin hazırlar. Bu bağlamda küreselleşme, modernizmin dinamiklerinden biri olmakla birlikte postmodernizmin de önünü açan başat aktörlerden biri olur. Postmodernizm, modernizmin tekçi anlayışına karşı her türlü çeşitliliği ve beraberinde de çoksesseliliği yakalamış; değişen medya algısıyla da küresel anlamda yerini sağlamlaştıran bir akım olmuştur (Kolcu, 2011, s. 287-289).

Postmodernizmin bir zorunluluktan doğması, onun varlık nedenini ortaya koyan temel dayanak noktasıdır. Bir başka deyişle modernizmin ideallerine karşı yirmi birinci yüzyıl insanının yaşadığı hayal kırıklığı bu durumun oluşmasında etkili olur. Yani “postmodern” sayılan tutum, üst-anlatılara karşı inançsızlıktır” (Lyotard, 2019, s. 8) şeklinde özetlenebilecek bu tavır, postmodernizmin oluşumundaki dinamiklerden biridir. Modernizmin doğrularının sorgulandığı bu yeni süreç, genel geçer doğruların inançsızlıkla sınındığı bir düzenin ifadesidir. Bu doğrultuda postmodernizmin; modernizmin yeni bir yorumu olduğu tezi tartışılmakla birlikte, onun modernizmle bir hesaplaşma çabası içerisinde olduğu görüşü daha ağırlıklı olarak öne çıkar.

1950’li yıllarla birlikte değişen sadece bilgi ve iletişim imkânları değildir. Küresel anlamda insanların ihtiyaçları, bunlara yönelik üretim ve tüketim ilişkileri de büyük bir değişim gösterir. Modernizmle birlikte üretim, bir değer olarak öne çıkarken yirminci yüzyılın ikinci yarısında tüketim de ekonomi politikalarının öncelendiği bir değer hâline gelir. İnsanlar tüketmeye karşı medya üzerinden yönlendirilir ve insanlarda bir tüketim arzusu oluşturulur. Yirmi birinci yüzyılla birlikte tüketim arzusunun bir şehvete dönüştüğü, sosyal medya düzeni denilen yeni düzende tükettiğin kadar var olabileceğin algısının genel kabul gördüğü bir dünya yaratılır. Bu yeni düzende bilginin kendisi bir güç olarak öne çıkarken, bilgiyi elde eden toplumların diğerlerine karşı üstünlüğü bir tahakküme dönüşür. Günümüzde bilgiyi üreten devletler, küresel anlamda gücü de elinde bulundurmaktadır. Bu yüzyılda gücün kaynağı olarak düşünülen “bilgi de artık satılmak için üretilmekte ve yeni bir üretimde değerlendirilmek için kullanılmaktadır” (Lyotard, 2019, s. 14-15).

Postmodern düşünürlerden Jean Baudrillard da modern toplumun tüketim-üretim ilişkileri ve değişen algıları üzerine fikirleri olan postmodern bir düşünürdür. Baudrillard’ın tüketim alışkanlıkları üzerindeki değişime dair fikirlerini aktaran Ahmet Cevizci, onun, “bugün biz çok daha fazla enformasyonun, ama daha az anlamın bulunduğu bir evrende yaşamaktayız; (...) enformasyon fazlasına maruz kalan günümüz toplumlarında, mümkün tek direniş tarzı, anlamı reddetmektir.” (Cevizci, 1999, s. 107) şeklindeki yorumunu yazısında ifade eder. Bu söylem, aynı zamanda postmodernizmin modernizme karşı reddedici tavrını da gösterir.

Görsel, işitsel sanatlarda etkisini gösteren postmodernizm, felsefe ve sosyolojinin yanında edebiyat dünyasında da tartışılır ve yirmi birinci yüzyılın sanat eserlerinde üzerinde durulan bir akım olarak varlığı inkâr edilemez bir noktaya ulaşır. Edebiyat dünyasında postmodernizmin yansımaları daha çok roman türünün son yarım asırdaki gelişimi ile gündeme gelir. Roman türünün tarihsel süreç içerisinde çeşitlenerek gelişmesi, bu değişimin zeminini oluşturur. Postmodern roman, modern edebiyatın gerçeği temel alan sanat görüşüne karşı çeşitliliği ve çok sesliliği esas alan bir görünümüdür. Kendi sanat estetiğini oluşturmak durumunda kalan postmodernizm akımının savunucuları yüksek ve elit (seçkin) kültüre karşı yerel unsurların, dışlanmışların ve farklı dinsel ya da cinsel tercihi olanların kültürüne de kapılarını açar. Sanatın popüler hâle gelmesiyle, epistemolojik dünya görüşünün kabul edildiği modernlik düşüncesi yerine her türden farklı varlığı, var oluşları (ontolojik) bakımından olduğu gibi kabul eden ve bunu da çok sesliliğin, çok katmanlılığın gereği olarak gören dünya görüşü, postmodern sanatın genel görüşü olur. Bu durum postmodern sanat anlayışındaki “hem yüksek/seçkin sanat niteliklerine hem de popüler/kitle sanatlarının niteliklerine sahip” (Çetişli, 2011, s. 164) olma düşüncesiyle de yakından ilgilidir.

Bu anlamda postmodernizmin sahip olduğu çoğulcu estetik yapı içerisinde okur da vardır. “Okurla metnin iş birliğini sağlamak ve okurun birikiminden bir katalizör olarak yararlanmak” (Özbek, 2005, s. 26) durumunda olan postmodern sanatın özünde,

“öykünme, bilineni ortaya sürme, kolaj yapma, monte etme yani birbirinden bağımsız birçok öğeyi bir araya getirip, daha önceki sanat akımlarında çok da alışık olmadığımız kompozisyonlar yaratma” (Özbek, 2005, s. 19) düşüncesi vardır. Okuru anlatının içerisine üstkurmaca düzlem ile dâhil eden, bunun yanında büyüğü gerçekçilik, çoğulculuk ve çok kültürlülük, oyun ve karnaval, yabancılaşma, polisiye ve gerilim unsuru gibi kendine özgü alanlarla çok boyutlu bir gelişim gösteren postmodern roman alışılmadık kompozisyonlar yaratma hedefini de büyük oranda metinler arası düzlem ile gerçekleştirir.

Türk edebiyatında özellikle Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Latife Tekin, İhsan Oktay Anar, Nazlı Eray, Bilge Karasu, Metin Kaçan ve Hasan Ali Toptaş gibi kendisine yer edinen önemli isimler üzerinden postmodernizmin yansımaları akademi ve sanat dünyasının gündeminde yer edinir.

Son dönemin edebiyat dünyasında yetişen pek çok yazar da postmodern edebiyat içerisinde değerlendirilebilir. Kaan Murat Yanık da bu isimler arasındadır. Bu makalenin amacı, Yanık'ın eserlerinde postmodern romanın unsurlarından oyun ve karnavala dair kullanımların varlığını örneklerle ortaya koymaktır.

1. Kaan Murat Yanık'ın Hayatı ve Eserleri

Kaan Murat Yanık, 5 Haziran 1988 tarihinde Iğdır'da doğar. Azeri Türk'ü bir ailenin çocuğudur. Çocukluğu on sekiz yaşına kadar Iğdır'da geçer.

Yüksek öğrenimini İstanbul Kültür Üniversitesinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde bitirir. Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Klasik Türk Edebiyatı Anabilim Dalındaki eğitimini 2015 yılında *Neşâti Divanı'nda Sevgili Tipinin İncelenmesi* başlıklı yüksek lisans tezi ile tamamlar. Sonrasında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde pedagoji eğitiminin yanı sıra tiyatro ve sahne sanatları eğitimi alır.

Yanık, edebiyat dergilerinde öykü ve denemelerini yayımlar, yayınevlerinde editörlük ve danışmanlık yapar. Yazı sanatı üzerine dersler veren sanatçı, televizyon kanallarında kültür- sanat temalı programlar da yapmakta, yurt içinde ve dışında pek çok konferansa, yazarlığı üzerine gerçekleştirilen söyleşilere katılmaktadır.

Yazmaya şiir ile başlayan Kaan Murat Yanık, 2013 yılında ilk kitabını şiir türünde yayımlar. Kalküta adındaki eser ismini kitaptaki şiirlerin birinden alır. 2014 yılında ise sanatçının tek hikâye kitabı olan *Uçurtma Mevsimi* yayın hayatına girer. Bu eserinden sonra roman türü üzerine yoğunlaşan sanatçının dört romanı bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla; *Butimar: Sessizliğin Kanatları* (2015), *Uzakların Şarkısı* (2017), *Dünyasızlar* (2020) ve *Sular Üstünde Gökler Altında* (2023) adlı eserlerdir.

İstasyon dergisinde öyküleri yayımlanan sanatçının romanlarından *Butimar: Sessizliğin Kanatları*, 2015 yılında ESKADER tarafından yılın romanı seçilir. *Dünyasızlar* romanı 2020 yılında TYB / İstanbul Roman Büyük Ödülüne layık görülür. 2023 yılında yayımlanan *Sular Üstünde Gökler Altında* romanı Türkiye Yazarlar Birliği Roman Ödülü ve 4. Uluslararası Kahramanmaraş Edebiyat Ödülleri/ Roman Ödülünün sahibi olur.

2. Oyun ve Karnaval

Postmodern romanın üstkurmaca ve metinler arası bağlamında birbiri ile bağlantılı ele alınan iki önemli kavramı daha vardır. Bunlar sırasıyla üstkurmaca temeliyle yakından ilgili olarak oyun ve metinler arası ile bağlantılı karnaval ya da karnavallaştırma kavramlarıdır.

Postmodern anlatı, postmodernizmin gerçeği ele alışındaki temel farklılıklara paralel olarak, kurmaca gerçeklik ile nesnel gerçeklik arasındaki çizgiyi belirsizleştirerek kurmaca gerçeklik yönünde ağır basan bir eğilim içerisindedir. Anlatıcının gerçeği ele alışındaki bu önemli değişim yani kurmaca evreninin tüm gerçeklik boyutlarından soyutlanarak ele alınışı, yazar anlatıcı figürün önemini de arttırır. Yazar anlatıcı kendi kurmaca evreninde artık okuru da yaratma sürecinin içine çeken, onun fikrine göre anlatıda değişiklikler yapabilen, anlatıyı okurla yaratarak en doğru okuma biçimine ulaşmayı hedefleyen bir konumdadır.

Hayattaki nesnel gerçekliğin dışına çıkarak kurmacanın sınırsız evreninde dilediği gibi anlatısını şekillendiren anlatıcı, oyun kavramı sayesinde anlatıyı tek bir düzlem üzerine kurgulamaktan da kurtulmuş olur. Postmodernizmdeki oyun kavramı, eğlencelik bir kurmaca düzlem yaratma anlamının dışında, metni daha çok dil oyunları üzerinden ele alır. Postmodern metin bunu gerçekleştirirken modernin yarattığı gerçeğin ruhunu ortadan kaldırmak amacıyla da oyun kavramından yararlanır. Oyun kavramı, postmodern anlatının öncesinde de edebî eserin içinde kullanılmakla birlikte stratejik bir amaç için kullanılması yönüyle de postmodernizm içerisinde bilinçli olarak kendine yer bulur (Emre, 2004, s. 115).

Okurun postmodern anlatıda önemli bir figür haline gelmesi, üstkurmaca düzlem ile gerçekleşir. Bu doğrultuda yazar “okurunu yaratıcı olmaya zorlar. Henüz tamamlanmamış bu -yorum- açık metinlerde, okur metni yeniden yazar. Okur, yazarın oyun arkadaşıdır” (Ecevit, 2021, s. 129). Okur, her okunuşunda yeniden yaratılan postmodern anlatıda okuduklarının, başka anlatılarla kurduğu metinler arası ilişkileri bulmak durumunda olduğunda daha aktif bir okuma eylemi içerisinde yer alır. Her metin bir metinler arası ilişki ağı içerisinde bulunur ve mutlaka başka metinlerden izler taşır. Okurun bu izleri keşfetmesi oyunun da bir parçasıdır.

Üstkurmaca, okurun oyun olarak kurgulanan postmodern anlatı içerisinde kendine yer bulmasını, böylece oyun olarak düşünülen kurmaca dünyasının içerisinde aktif olarak var olmasını sağlayan en temel unsurdur. Okurun yazar anlatıcı ile arasındaki bu oyun arkadaşlığı postmodern anlatının yaratım sürecinde sürekli var olan bir ilişki biçimidir. Çünkü postmodern anlatı her okunuşta yeniden yaratılan bir kurgusal zemin üzerinde tasarlanır. “Yeni metinde okur, yazarın metni birlikte kurguladıkları oyun arkadaşıdır; düşünsel ya da ideolojik değil, tümüyle estetik düzlemde oluşan bu birliktelik (Ecevit, 2021, s. 129) de kurguya sirayet eder.

Üstkurmaca unsurunun, metnin yazılış sürecini postmodern anlatının içerisinde konumlandırmasının yanında, oyun kavramını da devreye sokarak romanı oyunlaştırma amacına hizmet ettiği de görülür. Üstkurmaca ile yazar hem anlatının yaratım sürecine metnin yazılış serüvenini katar hem de oyun kurgusu oluşturarak okuru yaratım sürecine dâhil eder. Bu bağlamda, üstkurmacanın romanda konumlandırılmasının gerekçelerinden biri olarak da postmodernist anlayışın romanı oyunlaştırma eğiliminde olması sayılabilir. Postmodern roman oyun kavramı ile elitist sanatın tahakkümüne de zarar vererek amacına ulaşır (Sazyek, 2015, s. 310).

Yaşamı kurmaca ile kurmacayı da oyun ile eşitleyen postmodern anlatıda, romandaki kişilerin yazma eylemi içerisinde girdikleri tüm çabalar, anlatının yazılış serüveninin romanın içerisinde konumlandırmak şeklinde tanımlanan üstkurmacaya hizmet eder. Gerçeklik ile kurmaca arasındaki ayırıcı çizginin belirsizleştirilmesi, kurmaca olarak devam eden anlatının kurmacadan çıkarak gerçeklik boyutuna girmesi ve sonrasında tekrardan kurmaca evreni içerisinde yol alması üstkurmacanın okuru oyunun içerisine sokmasıyla mümkündür. Yazar anlatıcı bazen metnin yazılış öyküsünü okuyucuyla paylaşarak bazen de okuru anlatı düzleminin içine figüratif kadronun bir

elemanı şeklinde sokarak kurmaca ile gerçeklik düzlemleri arasındaki geliş gidişleri sağlar.

Postmodern romanın temel dinamiklerinden biri olan metinler arası kuramı ve onunla çok ilgili olarak düşünülen karnaval kavramı da postmodern anlatının ayırt edici özelliklerindedir. "Postmodern söylemi (yazıyı) geleneksel söylemden (yazıdan) ayıran en temel özellik" (Aktulum, 2014, s. 10) olarak metinler arası kavramı ele alındığında kavramın postmodern anlatı için önemi daha da belirginleşir.

Karnaval teriminin roman sanatı içerisinde değerlendirilmesi alay yani parodinin insanları güldüren ancak güldürürken de ciddi bir iletiyi onlara aktaran türler olarak sayılmasıyla ilgilidir. Batı kültüründe karnaval geleneğinin ciddi iletileri gülünç bir anlatımla insanlara aktarmak noktasında önemli bir işlevi vardır. Karnaval sayesinde insanlar, kilise ve krallık gibi kurumları alaya alan söylemlerde bulunabilirler. Bu doğrultuda karnaval, bir gösteri biçimi olmakla birlikte tam bir eşitliğe dayanmayan, kural ve kanunların tanınmadığı, rütbe ve eşitsizliklerin yok edildiği, herkesin serbestçe içerisine dâhil olduğu ve özgürce konuştuğu, sahnenin ortadan kaldırılarak insanların hem oyuncu hem seyirci olduğu bir etkinlik olarak tanımlanabilir (Aktulum, 2014, s. 30).

"Türlerin "Komik"leşmesi ya da Karnavallaşması" başlıklı yazısında Jale Parla, karnavallaştırma kavramını ele alır. Adı geçen yazıda yalnızca halka ait olan ve ciddiye alınmayan karnaval dilinin ilk defa ciddi bir eser olan Gargantua ve Pantagruel'de kullanılması noktasındaki görüşünü aktaran Parla, grotesk bir gerçekçilikten bahseder ve benzer kullanımın Don Kişot'ta da görüldüğünü belirtir. Ona göre karnavallaştırma, grotesk gerçekçiliğin oluşmasına hizmet eder. Böylece "manevî değerlerin maddi kazanımlara, ulvî aşkların cinselliğe, fantezinin yemeğe ve kasmaya indirgenmesini, kısaca saygın söylemlerin karnaval özgürlüğüyle bozulmasını" (Parla, 2021, s. 60-61) saygın türlerin karnavallaşmasına örnek olarak gösterir.

Postmodern anlatı içerisinde yazara sınırsızlığın kapılarını aralayan metinler arası kavramı yazarın kendisinden önce yazılmış metinleri kendi kurgusal düzleminde rahatça ifade edebilme imkânı tanır. Bu anlayış aynı zamanda çoğulculuğa da hizmet eder ve çoğulculuğu, postmodernizmin tek felsefesi olarak gören anlayışla da uyumludur. Çoksesli roman olarak ifade edilen bu durum, "yaşama ait seslerin, tınların, ayrımların bir arada bulunduğu bir orkestra" (Akçam, 2010, s. 15) benzetmesiyle ifade edilebilir. Postmodern anlatının çoğulculuk ilkesi gereği, anlatı içerisinde türlerin çoğullaştırılması söz konusu olduğu gibi; anlatı içerisinde resim, müzik, tiyatro ve sinema gibi farklı sanat dallarıyla ilgili göndermelerin de rahatça kullanıldığı görülür.

Karnavallaştırma olarak düşünülen anlatı biçimi, içerisinde şiir, biyografi, tiyatro, haber metni gibi farklı türleri barındırdığı gibi farklı sanat dallarına ait göndermelerle de kolaj tekniği kullanılarak anlatı içinde bütünleşik bir düzen kurabilir. Karnavallaştırma, anlatı içerisinde özellikle birbiriyle uyumsuz unsurların bir arada kullanımına dayanır. Karnaval sayesinde postmodern metin, uyumsuzlukların özgürce bir arada bulunmasını, çoğulculuğun bir kazanımı olarak göstermesi bakımından önemser. Bu anlamda, "edebiyatla edebiyat dışının en çok ilişkiye girdiği alan, karnaval alanıdır" (Akçam, 2010, s. 15) şeklindeki yorum yerindedir.

Karnaval doğası gereği çoğulculuğu ve serbest katılımı içerisinde barındırır. Bu doğrultuda karnaval ya da karnavalesk, her türden duygu ve düşüncenin eşitçe kendini ifade imkânı bulduğu, özgür bir ortamın yaratımını gerektirir. "Modernizm kitlelerin değil, seçkin bir aydın grubun sanatıdır" (Ecevit, 2021, s. 140) şeklinde ifade edilen yönüyle seçkin sınıfın sanatı olmak durumunda kalan modernizm ve modern sanat, postmodernizmin dayandığı temel felsefe olan çoğulculuğa zıt bir konumdadır. Karnaval

kavramı modernist seçkin tavra karşıt olması yönüyle postmodernizmin çoğulculuk ilkesini yansıtan önemli bir noktadır.

Karnaval, postmodern roman içerisinde groteskin, sanatın bir unsuru olarak kullanımına imkân vermesi bakımından önemlidir. Kısaca kaba gülünçlüklerin, tuhaf, karşıt ve abartılı durumların birleşimiyle oluşan, varlıkların sıra dışı (absürt) özelliklerinin yeniden tasvirine dayanan grotesk sanat, postmodernizmin doğasına uygundur. Karnavalda resmiyete, tek taraflı iktidar söylemine karşı halk kültürünü önceleyen, doğanın ve kolektif yaşamın ahengini, bedenin direnci ve fonksiyonlarını, dil ve edebiyata taşıyan bir tutum ön plandadır. “Başkasının söylemlerini çağırma, içerme, olumlama, çarpıtma ve parodi olanakları karnaval atmosferiyle yaşanır. Uygunsuz birliktelikler yaratılır, hiyerarşiler ortadan kalkar, olgunun içindeki, yaşamın tüm öğeleri sürece etkin olarak katılır (Akçam, 2010, s. 23). Bütün bunlar karnavalın edebî anlatıya kazandırdığı zenginlik olarak yansır.

3. Kaan Murat Yanık'ın Romanlarında Oyun ve Karnaval

Yaşamı kurmaca, kurmacayı da oyun ile birlikte ele alan postmodern romandaki kişilerin yazma eylemi içerisinde giriştikleri tüm çabalar, anlatının yazılış serüvenini romanın içerisinde konumlandırmak şeklinde tanımlanan üstkurmacaya hizmet eder. Gerçeklik ile kurmaca arasındaki çizginin belirsizleştirilmesi, kurmaca olarak devam eden anlatının kurmacadan çıkarak gerçeklik boyutuna girmesi ve sonrasında tekrardan kurmaca evreni içerisinde yol alması üstkurmacanın okuru oyunun içerisine sokmasıyla mümkündür.

Postmodern anlatıda yazarın anlatı içerisinde okurla oynadığı bir oyun söz konusudur. Bu oyun kurgusu ile postmodern metin yazarları, modernin yarattığı gerçeğin ruhunu ortadan kaldırmak, yazarla okuyucu arasındaki sınırı kaldırmak ve bu ikisini birbirine yaklaştırmak noktasında tasarruf sahibi olmuşlardır (Emre, 2004, s. 115). Eğlenmek amacından da uzak düşünülmeyen oyun kavramında postmodern yazar sanatsal bağlamda seçkin sayılmayan ve eğlence amaçlı kurgulanan edebî türlere el atar, bu anlamda popülist olarak damgalanmaktan da korkmaz. Okurun anlatıdan zevk almasını amaçlar (Ecevit, 2021, s. 76).

Kaan Murat Yanık'ın romanlarında oyun kavramına yönelik olarak eğlenme amacının yanında yazarla okur arasındaki sınırın kalkmasına yönelik bir tavrın varlığı hissedilir. Yanık'ın romanlarında oyuna dair unsurlar üstkurmaca düzlemle paralellik gösterir.

Yanık'ın romanlarında oyun kavramı anlatının kurgusal zenginliğine katkı sağlamak üzere yoğun bir şekilde kullanılır. *Butimar* romanında psikiyatrist, romanın kurgusuna dair planlarını açıklarken daha ilk elden okuyucuyu kurgusal düzleme çekerek anlatıya ortak eder: “Ben psikiyatrist, en başta şunu söylemekte fayda var. Bana kendimi bulduran o büyüğü âna (yani on ikinci kısma) kadar başımdan geçenleri, dış dünyanın mecburiyetlerinin harap ettiği hayatımı ve bilincimin göğünde uçuşan kuşları kısa notlarla anlatacağım.” (Yanık, 2022a, s. 11). Üstkurmaca düzlemde kurgulanan oyun ile okur bir oyunun figürü haline getirilir. Çünkü postmodern romanda “her şey sanatsal düzlemde oynanan bir oyundur” (Ecevit, 2021, s. 75).

Yusuf'un simya maceraları içerisinde karşılaştığı kara gözlüklü, mavi pantolonlu, gözlerinde badem sarısı sürmeleri olan Gelecekte Gelen Deli, kurgusal gerçeklik ile nesnel gerçekliğin kırıldığı noktada okuyucuyla buluşur. Yusuf'a bacanak diye hitap eden bu Deli, “Peki, selamlar, sevgili okuyucu. Allah'ım sabır ver, iyice beyni erimiş bunun. Ne postmodern adamsın be bacanak.” (Yanık, 2022a, s. 278) şeklindeki ifadelerinde hem oyun

kuramındaki okuyucuyu anlatının içerisinde bir figür olarak yerleştirme fonksiyonunu yerine getirir hem de anlatının postmodern taraflarına açık bir gönderme yapar. Yusuf'un iksiri elde etmeye çalışırken karşısına çıkan bu kişi, ona aradığı lal taşını verir. Üstkurmaca düzlemde Yusuf'la konuşurken kitabın yazarını kurmacaya dâhil eder ve "Ben gelecekte geldim buraya." (Yanık, 2022a, s. 278) diyerek anlatıdaki zaman düzlemini kırar. Bu kişi ayrıca Butimar romanından bahsederek onun yazarını şu şekilde tarif eder ki bu tasvir Kaan Murat Yanık'ın fiziksel portresiyle örtüşür: "Adını boş ver. Ama sakallı, hafif çekik gözlü, yuvarlak yüzlü, kara kaşlı, kara gözlü bir başka deli... Şu an binlerce kişi seni okuyor, onlara selam ver" (Yanık, 2022a, s. 278). Bununla kalmayan Deli aynı zamanda Butimar romanının da gelecekte okunan bir kitap olduğunu Yusuf'a bildirir. Böylece yazar ve okur, zaman kurgusundaki kırılma sayesinde üstkurmaca düzlemde yer alır. Yazarın bu tercihi "yaşamın anlamı konusunda kuşku dolu olan ve okurunu yönlendirmeyi aklından bile geçirmeyen oyunbaz bir kurgu sanatçısı" (Ecevit, 2021, s. 79) olmak istemesiyle açıklanabilir.

Dünyasızlar romanı, üstkurmaca düzleminde bir teknik olarak ifade edilen yazarın kendisini kurgunun içerisinde konumlandırması yönüyle dikkat çeker. Firuz Dede'nin kitaplığındaki yüzlerce kitabın arasında Kaan Murat Yanık'ın da romanları vardır ve romanın içerisinde yazar, kendi yazdığı *Uzakların Şarkısı* romanının ilk cümlesini öz alıntı biçiminde kullanır: "Uzakların Şarkısı... Kitabın kapağını inceleyip karşısına oturdum ve sesimin ölçüsüne dikkat ederek okumaya başladım. 'Tren garına vardığımda kar yeniden başlamıştı...'" (Yanık, 2022b, s. 31). Yine aynı şekilde Firuz Dede'nin kitapları sayılırken aralarında "... Butimar, Uzakların Şarkısı, Dünyasızlar..." (Yanık, 2022b, s. 28) şeklinde yazarın kendi romanları da yazar- anlatıcı figür tarafından dile getirilir. Bu kısımlar yazarın kendisini üstkurmaca düzleme dâhil ederek kurgusal zenginliği sağladığı ve oyun kavramının anlatı içerisinde görüldüğü yerlerdir. Çünkü "postmodern anlatıda kullanılan tarihsel, sosyal ve ahlaksal nitelikli tüm malzeme, kurgusal dünyada oynanan oyunun açılımı için araç" (Gündüz, 2012, s. 27) olmaktan öte bir anlam taşımaz.

Uzakların Şarkısı, oyun kavramını yansıtan örnekleri içinde barındırması yönüyle dikkat çeken bir diğer eserdir. Romanın dışındaki çerçeve kurguda sevgilisi tarafından aldatıldıktan sonra depresyona giren Bünyamin'in yazacağı roman için Kars'a gitmesi, anlatı içinde anlatı formatına uygundur. Ben kişili anlatımla başlayan bu kurgusal düzlemde Eylül adındaki sevgilisiyle ilişkisini aktaran Bünyamin üniversitede, Edebiyat bölümünde, Osmanlıca dersleri gören, morfoloji çalışan bir kişidir. Bünyamin'in yazar olduğu her ortamda okuyucuya hatırlatılır. "Yazar gardaşım menden bu kadar..." (Yanık, 2023, s. 16), "Fakat kavurmanın türlü baharatlarla tütsülenmiş dumanını bir daha içime çekince kendimi bu yemekleri yemek zorunda olan bir roman kahramanı gibi hissettim." (Yanık, 2023, s. 43) gibi ifadeler yazarın oyun kavramına yönelik olarak okura, yazma ediminin üstkurmaca düzlem içerisinde konumlandırılmasını gösterir. Okur, anlatının oyun olduğunu kurmaca ile gerçeklik arasındaki bu türden geçişkenlikler vasıtasıyla anlar. Çünkü postmodern anlatıda "Yaşam=Kurmaca=Oyun" (Ecevit, 2021, s. 109) formülü geçerlidir.

Uzakların Şarkısı'nda üstkurmacayı gösteren en önemli kullanım, merkezdeki kurgusal düzlemde yer alan ve Gülbadem ile Zencefil arasındaki konuşmada geçen, "Orasını bana değil, beni yazan sakallıya sor. Neyse bu bahsi geçelim." (Yanık, 2023, s. 299) ifadelerdir. Burada Zencefil'in ağzından çıkan "sakallı" kelimesi yazarın kendisine yönelen örtük bir göndermeden başka bir şey değildir. Anlatının kahramanlarından biri olan Zencefil, bu cümlesiyle hem yazarı anlatının içerisinde ustaca konumlandırır hem de okuyucuya kurmaca gerçeklik ile nesnel gerçeklik arasındaki çizgiyi tekrar hatırlatır.

Karnaval, romanın çoksesli yapısına uygun olarak ortaya atılan kavramlardan biri olup “yaşama ait seslerin, tınların, ayrımların bir arada bulunduğu bir orkestra” (Akçam, 2010, s. 15) benzetmesiyle daha da anlaşılır hâle gelir. Postmodern anlatının çoğulculuk ilkesi gereği, anlatı içerisinde türlerin çoğullaştırılması söz konusu olduğu gibi; anlatı içerisinde resim, müzik, tiyatro ve sinema gibi farklı sanat dallarıyla ilgili göndermelerin de rahatça kullanıldığı görülür. Karnavallaştırma ise anlatı içerisinde özellikle birbiriyle uyumsuz unsurların bir arada kullanımına dayanır. Karnaval sayesinde postmodern metin, uyumsuzlukların özgürce bir arada bulunmasını, çoğulculuğun bir kazanımı olarak göstermesi bakımından önemser. Bu anlamda, “edebiyatla edebiyat dışının en çok ilişkiye girdiği alan, karnaval alanıdır” (Akçam, 2010, s. 15) şeklindeki yorum yerindedir.

Yanık’ın romanlarında çoksesli bir kurgunun izleri görülür. Karnaval anlayışına uygun olarak düşünülen bu kurgu zenginliği, *Uzakların Şarkısı* romanında Galata eşrafının toplandığı Kukumav Meyhanesi’nin betimlemelerinde kendini gösterir. Kukumav Meyhanesi, Mercimek Fazıl’ın meyhanesi olarak bilinir. Burası her türden müziğin icra edildiği, şiirlerin okunduğu, nargilelerin yanında çeşit çeşit yemişlerin ve meyvelerin ikram edildiği, içeridekileri kendilerinden geçip mest oldukları bir mekândır. Uşşak makamından eserler icra eden sazandeler Nedim’den gazeller okurken dinleyenler de gül şerbetleriyle şarkılara eşlik ederler. Uşşak makamı, Nihavent makamının ardından sahneye çıkan meşhur meddah Fıstıkçı Şahap sayesinde karnavalın eğlence ve coşkusuna tezahürat ve ıslıklar eşlik eder. Yazar böylelikle romanda “karnaval dilinin edebî metnin diline ve kurgusuna hâkim olması”nın (Yağar, 2022, s. 558) önünü açar. Fıstıkçı Şahap, romandaki karnaval anlatısının merkezinde yer alan figürdür.

“... Çünkü biz insanız, zayıfız, riyakârız, korkağız, alçağız! Diye bir girizgâh yaptıktan sonra alkış başlayınca Fıstıkçı Şahap alkışları eliyle durdurdu. Sonra kollarını iki yana açarak ‘Huuuuuuuüşşşşff...’ diye rüzgâr sesi çıkarıp anlatmaya koyuldu. (...) ‘postu üstüme geçirince emekleye emekleye sürüye karıştım. (Fıstıkçı Şahap sahnede koyun gibi yürüyordu) (...) Geriye döndüm ki ne göreyim, bir tane koç! Boynuzlarını kıcıma dayamış halleniyor...’ İçeriden alkış, kahkaha ‘Yaşa Fıstıkçı Şahap’, ‘Aman dikkat’, ‘Kaç hemen’ nidaları yükseldi. (Alkış, ıslık, kahkaha) Fıstıkçı Şahap hikâyeyi bitirince yine kıyamet koştı.” (Yanık, 2023, s. 144-148).

Uzakların Şarkısı’nda karnaval, anlatı içerisinde anlatı formülü ile eğlence ve güldürme amacına yönelik bir kurgunun dikkat çeken örneğidir. Hem meddahın sahneye gelmesinden önceki ortamın tasviri hem de meddahın anlattığı hikâyelerin metinler arası bağlamındaki değeri karnavalın ihtiyaç duyduğu şartları sağlar. “Anadolu’daki sözlü kültürde asırlardır var olan karnaval geleneğinin unsurları olarak Meddah ve Karagöz’de bir yandan değişik lehçeler, aksanlar ve bunlara bağlı topluluk ideolojileri” (Akçam, 2010, s. 78) yansıtılır ve böylece eğlencelik türlerin varlığı sözlü kültür içinde örneklenmiş olur. Ayrıca Kukumav Kahvehanesi romandaki çok sesli ve çok kültürlü ortamın hayat bulduğu bir mekân olarak dikkat çeker.

Yanık’ın diğer romanları karnavalın kullanımını örnekleyecek anlatılar bakımından zayıftır. *Dünyasızlar*’da Firuz ile Ayvaz’ın askerleri eğlendirmek için Karagöz-Hacivat oyunundan sahneleri canlandırması ve Binbir Gece Masallarına göndermeler yapması anlatının karnavala yaklaşan tarafları olarak düşünülse de toplumun tüm kesimlerine hitap etmemesi, sadece belirli bir zümrenin (askerlerin) zorunluluktan doğan katılımını sağlaması nedeniyle bu anlatım çokseslilikten uzak bir görünüm arz eder ve karnavalın özellikleriyle tam olarak örtüşmez.

Sonuç

Postmodernizmin üst anlatılara tavır koyması, postmodern romanda da belirli durumlarda yansımalarını bulur. Modern dünyadaki kopukluk ve parçalanmışlık, postmodern romanı etkisi altına olarak bünyesine girer. Bu doğrultuda bir romana postmodern nitelik kazandıran unsurlar açığa çıkar. Bunlardan ikisi de oyun ve karnavaldır. Yazarlar bunlardan faydalanarak metin dışı unsurları metnin bünyesine yerleştirir. Böylece kurgusunu tematik ve teknik yönden zenginleştirir.

Türk edebiyatının son dönem yazarlarından Kaan Murat Yanık da postmodern olarak nitelenebilecek romanlarında oyun ile karnavalı benzer bir işlevle kullanarak anlatımını pekiştirir ve okuyucunun dikkatini çeker. Yanık'ın romanlarında oyun kavramının sıkça kullanıldığı görülür. *Butimar* romanında okuyucu kurgu dünyasına içine çekilerek oyunun bir parçası hâline gelir. Aynı romanda oyun kavramı, romanın postmodern olarak nitelendirilmesi noktasına da temas eder. Romanda, zamanda yaşanan kırılmalar da okur ve yazarı, kurmaca düzleminde buluşturur. *Dünyasızlar'* da da yazarın kendi romanı olan *Uzakların Şarkısı'*nün yazar anlatıcı tarafından dile getirildiği, yazarın kendisini üstkurmaca düzlem bünyesine kattığı bir oyun kurulur. *Uzakların Şarkısı* da okura anlatının oyun olduğunun, kurmaca ve gerçeklik arasındaki geçişkenlikler yoluyla anladığı bir romandır.

Yanık'ın karnaval anlayışına uygun bir kurgu zenginliği ile beliren en dramatik romanı *Uzakların Şarkısı'* dir. Karnavalın ihtiyaç duyduğu ortamı Anadolu sözlü kültürüne ait unsurlar, dilin farklı kullanımları ve topluluklar ile sağlar. Yazarın *Dünyasızlar* romanı da karnavala dair kısmî örnekler barındırır. Bu açıdan yazarın romanlarında karnavalın kullanımı sınırlıdır.

Kaynakça

- Akçam, A. (2010). *Türk romanında karnaval*. Ankara: Ürün Yayınları
- Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası ilişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çetişli, İ. (2011). *Batı edebiyatında edebî akımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ecevit, Y. (2021). *Türk romanında postmodern açılımlar*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Emre, İ. (2004). *Postmodernizm ve edebiyat*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gündüz, O. (2012). *İhsan Oktay Anar'ın kurgu dünyası Anar'ın kurgu evreninde postmodern bir gezinti*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2011). *Edebiyat kuramları tanım-tenkit-tahlil*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Lyotard, J. F. (2019). *Postmodern durum*. İsmet Birkan (çev.). Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Özbek, Y. (2005). *Post-modernizm ve alımlama estetiği*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Parla, J. (2021). *Don Kişot'tan bugüne roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sazyek, H. (2015). *Roman terimleri sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
- Yağar, A. S. (2022). Mikhaıl Bakhtin'in karnaval kuramı ışığında Oğuz Atay'ın Tehlikeli Oyunlar romanı: Son Yemek. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araş. Dergisi*, (30), 554-567.
- Yanık, K. M. (2022a). *Butimar: Sessizliğin kanatları*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Yanık, K. M. (2022b). *Dünyasızlar*. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Yanık, K. M. (2023). *Uzakların Şarkısı*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Yıldız, H. (2005). Postmodernizm Nedir?. *Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 1-15.